

કવિ ઋષભદાસરચિત શ્રીમહાવીરજિનસ્તવન

સં. વિજયશીલચન્દ્રસૂરિ

કવિ ઋષભદાસની એક અપ્રકટ રચના ‘મહાવીરજિનસ્તવન’ અત્રે પ્રકાશિત થાય છે. કર્તાએ સ્વહસ્તે લખેલ ત્રણ પાનાંની પ્રતિને આધારે આ સમ્પાદન કરવામાં આવ્યું છે. ૪૧ કાંડો પ્રમાણ આ સ્તવન સં. ૧૬૬૬ના દીવાલીદિને ત્રંબાવતી-ચંખાતમાં રચાયેલું છે. તે સમયે બોલચાલના વ્યવહારમાં પ્રયોજાતી ભાષાનો ઉપયોગ થયેલાં આ કવિની રચનાઓમાં સર્વત્ર જોવા મળે છે, ભાષા અને બોલીના એ પ્રયોગો ભાષાશાસ્ત્રના તથા બોલીઓના અભ્યાસી જનો માટે ઉપયોગી હોઈ શકે.

શ્રીમહાવીરસ્તવન ॥

ઢાલ ॥ વંછીતપ(પૂ)રણ મનોહરૂ ॥ રાગ-શામેરી ॥
 સરસતિ સાંમ્યણિ પાઈ નમું, શ્રીજિન-ગુરૂવચને રમું,
 નીત્ય નમું વર્ધમાન ચોવીસમો એ ॥૧॥
 સીધારથ-કુલિ દીવો એ, ત્રીસલાનંદન જીવો એ,
 જીવો એ એ નહડસાર તણો વલી એ ॥૨॥
 ચઈત્ર સ(સુ)કલ તેરશ દીર્ઘિ, પ્રભુ જનમ્યો અતિ સ્યુભલગર્નિ,
 બહુ ધર્નિ રાય સીધાર્થ વાધીઓ એ ॥૩॥
 રાજરમણિ સૂઘ ભોગવડ, પંચ વીષડ સૂઘ જોગવડ,
 સંયમસમડ લોકાંતીક સૂર તે કહડ એ ॥૪॥
 દાનસંવછરી દેઈ કરી, સંયમરમણી તીહા વરી,
 કલટ ધરી દીક્ષામોહોછવ સૂર કરડ એ ॥૫॥
 સંયમ ચોખું પાલતો, કર્મ કઠર્ણનિ ગાલતો,
 ટાલતો ઘનઘાતી કર્મ ચ્યારનિ એ ॥૬॥

ढाल ॥ एणी परि राय करंता रे ॥

च्यारे चीकणां करम रे, नाणांवरणीअ

कर्म कठण जे दंसणां ए ॥७॥

मोहनी नि अंतराय रे, ए पणि खइ करइ

तव अरीहा केवल वरइ ए ॥८॥

समोवसर्ण सुर सार रे, रचता रंगस्युं

त्रणि वप्रस्यु पीठिका ए ॥९॥

रयण सीघासण च्यार रे, च्यार धजा सही

चामर वीजइ च्योहो गमां ए ॥१०॥

भामंडल जिन पूठ्य रे, अशोष तरु सही

वीस हजार गढि पगधीआ ए ॥११॥

च्यार पूखरणि वाव्य रे, समोवसरण धरिं

अढी कोस ऊंचूं सही ए ॥१२॥

दूहा ॥

वर्धमानं जीन त्यांहा ठवी, करता वचन प्रकास ।

सकल गुणे करी दीपतो, अतीसहइ चोतीस तास ॥१३॥

ढाल ॥ दइ दइ दरीसण आपणूं ॥ राग-गोडी ॥

अतीसहइ चोतीस जीनतणा, प्रथमइ रुप अपार रे ।

रोग रहीत तन नीरमलुं, चंपकगंध सुसार रे ॥

त्रु० ॥ सार चंपक तन सुगंधी भमर भंगि त्याहा भमइ

सास नि उसास सुंदर, कमलगंधो मुख्य रमइ ।

रुधीर मंश गोखीरधार, अद्रीष्ट आहार नीहार रे

सहइजना ए च्यार अतीसहइ, करमधाति अग्यार रे ॥१४॥

समोवसर्ण्य बारइ परषदा, जोयन मांहा समाय रे ।

वाणी जोयनगाम्यणी, बुझइ सूर नर राइ रे ॥

[त्रु०] राय बुझ[इ] रव्य सरीखुं भामंडल पूंठि सही
जोअण सवो(वा) सो लर्गि भाई रोग नीसइ ते नही ।
सकल वइर पणि वलि जाइ, सातइ ईत समंत रे
मारि मरगी नहीअ नीसइ, अंतीवृष्टी नवी हंत रे ॥१५॥
अनवृष्टी नही जिन थकइ, दूरभष्य नही ज लगारो रे ।
स्वचक्र-परचक्र-भइ नही, ए गुण जुओ अग्यारो रे ॥

त्रु० ॥ अग्यार गुण ए केवल पामइं सुर-कीआ ओगणीस रे
धर्मचक्र आकाश चालइ चामर दो नतिदीस रे ।
रत्नसीघासण पादपीठि छत्र त्रणि सही सीस रे
इंद्रधज आकाश-ऊंचो जुओ जिनह जगीस रे ॥१६॥
परमेस्वर पग ज्याहां ठवइ, कमल धरइ नव धेवो रे ।
रूप कनक मणि रत्न मइ तीन रचइ गढ देवो रे ॥

[त्रु०] देव गढ त्रणि रचइ रंगइं समोवसण्य चोरूप रे
अशोषतरु तली वीर बइसइ जुओ जीनह सरूप रे ।
अधोमुखि त्याहा कहुं कंटिक सकल वीरष नमंत रे
दूदभी आकाश वाजइ शबद सहुअ गमंत रे ॥१७॥
पवन फरुकइ कुअलों अतीझीहीणो अनकुल रे ।
पंखी दइ परदक्षणा, स्युकन वदइ मुख्य-मुल रे ॥

त्रु० ॥ मुल मुख्यथी स्युकन बोलइ सूगंधि वीष्ट सोहामणी
सूर सोभागी सोय वरसइ पुफवीष्ट होइ घणी ।
समोसरणि पंचवरणां पूफ ते ढीचणसमइ
नख केस रोमह ते न वाधइ सूर कोडि त्याहां रंगि रमइ ॥
इंद्रीनि अनुकुल होइ षट् सोय रति सोहामणि
चोतीस अतीसहइ वीर केरा वीर शोभा अत्यघणी ॥१८॥

દૂહા ॥

વંદૂ વીર ભગવંતર્નિ, નહી જસ લોભ લગાર ।
ક્રોધ માંન માયા નહી, ટાલ્યાં દોષ અઢાર ॥૧૯॥

ઢાલ ॥ ભવીજનો મતિ મુકો જીનધ્યાર્નિ ॥ રાગ-શામેરી ॥

દોષ અઢાર જે જીન કહ્યા, તે નહી અરીહા પાસડ રે ।
જ્યું મૃગપતિ દેખી મદિમાતો, મેગલ સો પણિ ન્હાસડ રે ॥
કવીજનો, ગુણ ગાઓ જીન કેરા, આલ પંપાલ મ મ ઝુચરો
જસ મ મ બોલો અનેરા રે, કવીજનો, ગુણ ગાયો જીન કેરા ॥ આચલી ॥૨૦॥
દાન દીડ જીન અતીઘણું, કો ન કરડ અંતરાડ રે ।
લાભ ઘણો જીનવર તુઝ જાણું, બહુ પ્રતિબોધ્યા જાડ રે ॥ ક૦ ૧૨૧॥
અંતરાય જીન નઈ નહી, વીરયાચાર વસેષો રે ।
તપ જપ તું સંયમ જિન પાલડ, આલસ નહી તુઝ રેખો રે ॥ક૦ ૧૨૨॥
ભોગ ઘણો ભગવંતનઈ, અનડ વલી અવભોગાડ રે ।
કેસર ચંદન અંગ્ય વલેપડ, સમોવસરણ તુઝ થાડ રે ॥ક૦ ૧૨૩॥
હાશવીનોધ ક્રીડા નહી, રતિ-અરતી નહી નામો રે ।
ભડ-દૂગંછા જિન નવિ રાખડ, શોષ અર્નિ નહી કામો રે ॥ક૦ ૧૨૪॥
મીથ્યા મુખ્ય નવી બોલવું, જીનર્નિ નહી અગ્યનાંનો રે ।
નીદ્રા નહી નીસડ સહી જાણો, અવરત્યર્નિ નહી માંનો રે ॥ક૦ ૧૨૫॥
રાગદ્વેષ જેણડ જીપીઆ, સાધડ સીવપૂર વાટો રે ।
જે ષટ્કાઈ હુઓ રખવાલોં, જેણડ છંડ્યા મદ આટો રે ॥ક૦ ૧૨૬॥

ઢાલ ॥ નંદનકુ ત્રીસલાં હુલરાવડ ॥

આઠડ મદ જે મેગલ સરીખા, જીન જીપી જીન વારડ રે ।
માન થકી ગતિ લહીડ નીચી, પંડીત આપ વીચારડ રે ॥
આઠડ મદ જે મેગલ સરીખા ॥૨૭॥

जातिगरभ नव्य कीजइ भाई, लाभतणो मद तजीइ रे ।
 उंच कुलांनुं मांन करंतां, नीचकुलां जइ भजीइ रे ॥आ० ॥२८॥
 प्रभुता निं ए बल मद वारो, रूप मान एकमनो रे ।
 सनतकुमार जुओ जगि चकवइ, अंगि रोग उंपनो रे ॥आ० ॥२९॥
 तप मद करंतां पूण्य पलांइ, श्रुतमद मुरिख थाईइरे ।
 कहइ जीनराज सूणो रे लोगां, चोखइ च्चंति रहीइ रे ॥आ० ॥३०॥

ढाल ॥ कहइणी करणी तुझ व्यण साचो ॥

आठि मद जीप्या जीन वीरइं, कीधो जगह प्रकासो जी ।
 शंघ चतुरवीध्य स्वामी थापइ, हरी लावइ तीहा वासो जी ।
 आठइ मद जीप्या जीन वीरइं ॥ आचली ॥३१॥
 चउंद हजार मुनीवर अतीमोटा, गणधरवर अग्यारो जी ।
 छत्रीस हजार अजीआ त्यांहा दीखी, निरमल जस आचारोजी ॥आ०॥३२॥
 एक लाख उंपरि वली भाधुं, ओगणसठि हजारो जी ।
 श्रावक वीरतणा ए वारू, नीपण सूखी दातारो जी ॥आ०॥३३॥
 सूलसा परमुख त्रण्यं लप्य कहीइ, अज्जकी सहइस अढारो जी ।
 वीरतणी ए सुदर श्रावीका, सती सरोमणि सारो जी ॥आ० ॥३४॥
 ए परीवार श्रीजिनवर केरो, नमीइ बइ कर जोड्योजी ।
 शंघ चतुरवीधि स्वामीकेरो, तपज्यो सागर कोड्यो जी ॥आ० ॥३५॥
 अनुंकरमिं प्रभु वीहार करंता, आरय अनारय देसो जी ।
 पापानगरी माहइं पोहोता, टालइ काय कलौं(ले)स्यो जी ॥आ० ॥३६॥
 नामकरम निं बीजु आउंषुं, वेदनी गोत्र वीचार्यो जी ।
 च्यारे कर्मनिं वीर खेपवी, पोहोता मुगत्य मझार्यो जी ॥आ० ॥३७॥
 संवत अंग अंग अंग चंदिं आसो मास दीवालीजी ।
 श्रीगुरुवारि त्रंखवती म्हां, थंभण पास नेहालीजी ॥आ० ॥३८॥

भार्वि भर्गति चरम जिनेस्वर, स्तवीओ बहु सुखकारीजी ।
 राजरीधि सुख संपति पामइ, सुणिय को नरनारी जी ।
 आठइ मद जीप्या जीन वीरि, कीधो जगह प्रकासो जी ॥३९॥

कलस ॥

करी प्रकास जिन मुगति पोहोता, वर्धमानं नरवीर रे
 शास्यन जेहुनुं आज वरति नीरमल गंगांनीर रे ॥४०॥

तपगछ साचो देखी राचो वीजइ सेनसूरि गछधणी ।
 सागणनो सूत ऋषभ पभणइ वीर नॉर्मि ऋधि घणी ॥४१॥

इती वीरस्तवन संपूरण ॥

केटलाक शब्दो

कडी

२	नहइसार	नयसार (महावीर स्वामीनुं प्रथम जन्मनुं नाम)
४	लोकांतीक	देवजातिनुं नाम
११.	अशोष	अशोक (वृक्ष)
१२	पूखरणि	पुष्करिणी
१३	अतीसहइ	अतिशय
१४	भंगि	भृंग
१५	ईत	ईति= उपद्रवो
१६	दूरभष्य	दुर्भिक्ष
१७	वीरष	वृक्ष
१८	कुअलों	कोमल
१८	मुख्यमुल	मुखना मूळथी-मों वडे
१८	सूर	सुर-देव
२०	मेगल	मयगल-हाथी

२३	अवभोगाइ	उपभोग
२४	हाशवीनोध	हास्य विनोद
२४	भइ	भय
२५	नीसइ	निश्चे-निश्चयथी
२६	षट काई	छ जीव-काय
२८	जातिगरभ	जातिगर्व
२९	चकवइ	चक्रवर्ती
३०	च्यंति	चित्ते
३२	अजीआ	आर्या-साध्वी
३३	नीपण	निपुण
३५	सागर कोड्यो	क्रोडो सागरोपम सुधी (कालविशेष)

